

PAAR PÉTER ÉS FIAI MINT POZSÓNYI POSTAMESTEREK.

1538—1613.*

Irta: MUNKÁS (MIAVECZ) LÁSZLÓ.

I.

Paar Péter, mint a magyarországi posta első szervezője, a legkiválóbb helyek egyikét foglalja el a magyar posta történelmében. Származására nézve, az Olaszországban, Bergamo vidékén honos *Parre* családból való volt, mely eredetileg a Belliboni nevet viselte, de 1170-ben, I. Frigyes német császár által lovagi rangra emeltetvén, a neki adományozott Parre nevű birtoktól a *de Parre* nevet vette föl.¹⁾

Paar Péter, a Nemzeti Múzeum kéziratárában található számos nyugtáin²⁾ csaknem mindig „*Petrus de Parre*“-nak írja magát alá; I. Ferdinánd király adománylevelében³⁾ ismételve „*Petrus de Parre*“-nak van írva. Előfordul azonban illetlen sajátkezű aláírása is: „*Petrus de Par*“, Taxis Mátyás udvari postamester 1558-iki számadásában⁴⁾ „*Petrus von Parr*“-nak van írva; — nem lehetetlen tehát, hogy a nevet „*Parre*“-nak írván, francziásan „*Parr*“-nak mondták ki és ebből keletkezett azután a németes „*Paar*“, mely írásmódot már Péter fia, János vette föl és melyet a család máig is követ.

Érdekes, hogy Paar Péter arról a vidékről származott, a merre az első postavonalak egyike húzódott Németországból, Innsbruckon át, Róma felé. Ezen vidékről toborzották postamestereiket a szintén olasz származású Taxisok, kiknek postájából vált ki 1558-ban a magyar posta; onnan került Magyarországra az olasz Garoncelli Mária Antal kassai postamester és Paar Péter is rokonaival, vagy tán éppen testvéreivel, Móricz, Bertalan, Boldizsár és Nondinussal, akik vele egyidőben postamesterkedtek Magyarországon.

*) Felolvasatott a posta- és távirdai szakkörben, 1899. febr. 9-én.

1) *Wurzbach*: Biographisches Lexicon Österreichs, XXI. kötet, 144. lap.

2) Nemzeti Múzeum levéltára, Kamarai iratok Fol. Lat. 879.

3) Orsz. Levéltár, Benigna resol. 1566. szept. 7., melyhez mellékletképen van ezen adománylevel másolata csatolva.

4) U. o. Lymbus. XVI. század, III. sorozat, 9. csomó.

Paar Péter 1538-ban lett pozsonyi postamester; előbb 2 ló-tartást, utóbb 1555 óta 3 ló-tartást kapott a kincstártól és Taxis Mátvás bécsi udvari postamesternek¹⁾ volt a többi magyarországi postákkal együtt alárendelve. Midőn azonban Paar, I. Ferdinánd király rendeletére 1558-ban a magyarországi posták szervezésével bízott meg, ezek kiváltak a Taxis-féle postából²⁾ és azonnal, kiválásuk után, magyar jelleget vettek föl. Vagyis, a németországi postákat a Taxis-család hűbér gyanánt bírta tovább, ellenben a magyarországi posták a király közvetlen fenhatósága alatt maradtak, s a magyar királyi kincstártól húzták 1558. okt. 1-től kezdve fizetésüket. Sem Paar Péter, sem fiai, nem hűbérurak, hanem fizetett igazgatói voltak a postáknak Magyarországon és állásuk a többi postamesterekétől csak annyiban különbözött, hogy a kamara a többi posta járandóságát is Paar Péter kezéhez fizette s azt Paar Péter osztotta ki nekik, e közvetítés fejében mindegyiktől fél forintot (fél kurirpénzt) tartván magának vissza, amint hogy ez különben már Taxis Mátvás alatt is szokásban volt.³⁾

A Paar-család azon privilégiuma, melynek alapján Magyarországon hűbéri jogon rendelkezett a posták felett és még ma is, a régi előjogok maradványaként, portomentességet élvez, jóval későbbi eredetű. Sem Paar Péter, sem fiai még erről nem is álmodhattak, hanem megelégedtek a fentemlitett félforinttal, de ehhez azután ragaszkodtak is. Így Paar Péter panaszt emelt Gering petronelli postamester ellen, aki az ő kikerülésével akarta húzni fizetését; utóbb ugyanezen okon Paar János emelt panaszt Unterberger Mihály szintén petronelli és oroszvári postamester ellen; és az uralkodók mindkét esetben úgy döntöttek, hogy ezeknek fizetése is a kamara által Paar kezéhez fizetessék.⁴⁾

Ezen kívül, a posták igazgatásáért semmi egyéb jövedelme nem volt és ő is csak a megállapított ló-tartások számához képest kapta fizetését, mint a többi postamester. Címe sem volt külön, mint a többié, és ha az 1573. szept. 24-én kelt királyi leiratban kivételesen „főpostamester“-nek nevezetik is,⁵⁾ ő ezt a címet a maga részéről soha igénybe

¹⁾ Orsz. Levéltár. Lymbus, XVI. század, III. sorozat, 9. csomó. «Vermerkt der postpotten in Hungarn stb.»

²⁾ U. o. Lymbus, XVI. század, III. sor., 9. csomó.

³⁾ Nemzeti Múzeum kézirattára, Fol. Germ. 772. Wesmayr petronelli és Krabath hochstrassi postamesterek folyamodványa ezen levonás ellen.

⁴⁾ Orsz. Levéltár, Benigna resolutio, 1573. szept. 27. és 1588. május 4. és Nemzeti Múzeum kézirattára, Fol. Germ. 772. Wesmayr és Krabath postamesterek folyamodványa.

⁵⁾ U. o., Kamarai levelek, 1570—1579. D. csomó. „Egregius Petrus a Paar Supremus Postarum Magister“.

nem vette és magát mindvégig egyszerűen *pozsonyi postamesternek* írta, s közönségesen is így hívták. De nemcsak őt, hanem még a postaszolgálattal járó mellékes kiadásokat is mind a kamara fizette. Így a *naszádosoknak*, kik a postát a *Dunán* át hordták, a király utalványára szintén a kamara fizetett ki évenként hol 10, hol 12—15 frtot.¹⁾

Paar Péter gondozása alá 1558-ban, különösen két postavonal került: Fischamendtől Komáromig és Pozsonytól Kassáig.

A kettő közül a jelentékenyebbik — mint azt a Nemzeti Múzeumban található egykoru számadások tanúsítják²⁾ — Magyarország akkori királyi területének nyugati és keleti részei s ezek fővárosai: *Pozsony* és *Kassa* között, a Kárpátok alján húzódott végig, mert az akkori török hódítások és portyázások idején erre vezetett az egyetlen biztos közlekedési út. Ezen a vonalon az 1558—1560-iki számadások szerint a következő posták voltak felállítva: *Pozsony*, *Cseklész*, *Szempecz*, *Farkashida* (Pozsonym.); *Galgócz*, *Nagy-Rippény*, *Nagy-Tapolcsány*, *Vesztenicz*, *Privigye*, *Rudnó* (Nyitram.); *Zsámbokréth*, *Nolcsó* (Turóczm.); *Rózsahegy*, *Szent-Miklós*, *Hibbe*, *Lucsivna* (Liptóm.); *Kissócz*, *Lőcse* (Szepesm.); *Siroka*, *Bertóth*, *Eperjes* és *Somos* (Sárosm.) *Kassa* végponttal.

A másik postavonal *Fischamendről* indult ki, további hivatalai voltak: *Petronell*, *Járendorf*, *Mosony*, *Hochstrass*, *Győr*, *Németi*, *Komárom* és *Bátorkeszi*, a Duna mentén.

Mindkét vonal mentén egyszerű postahivatalok voltak, egyikük sem volt elágazó (Kreuzpost) posta.³⁾

A pozsonyi kamarának egy 1558. okt. 1-én kelt összeállítása⁴⁾ szerint ezen posták közül 3 *lótartásra* birtak engedélyt: Fischamend, Petronell, Győr, Pozsony, Eperjes és Kassa, a többinek egyenkint csak 2—2 *lótartása* volt; miután azonban egy postamester több postát is ellátott, lőtartásainak száma ehhez képest alakult.

Ezen hivatalok közül magából a *Paar*-családból: *Péter* ellátta a *pozsonyi*, *szempeczy*, *vágújhelyi*, *csitári*, *eperjesi* és *böki* hivatalokat összesen 14 lóval; *Móricz*: *Fischamendet* és a Marchmenti osztrák területet 3, *Bertalan*: a *bertóti* postát 2, *Boldizsár*: a *tótprónai* és *nedozeri* postákat 4 lóval, később *Nondinus*: *Kassát* 3 lóval. A többi posta szintén idegenekre, nevük után ítélve, leginkább németekre volt bízva.

A megállapított lőtartások tekintetében 1560-ban változás állott be; amennyiben azok 1560. márczius 1-étől a „régí státusra“ szállit-

1) Orsz. Levéltár, Benigna Resol. 1565. febr. 23., 1570. okt. 12., 1571. okt. 23., 1573. jún. 3. stb.

2) Nemzeti Múzeum levéltára, Kamarai iratok, Fol. Lat. 1763.

3) U. o. Kézirattár, Fol. Germ., 1772., Wesmayr és Krabath folyamodványa.

4) Orsz. Levéltár, Lymbus, XVI. század, III. sorozat, 9. csomó.

tattak le, azon számra t. i., „melyet *Telekessy* idejében tartottak“, a ki a megelőző évtizedben a Szepességben a magyar hadak vezére volt.¹⁾ E leszállítás után maradt, 2 lótartás: Fischamend, Petronell, Pozsony, Jarendorf, Mosony, Somorja, Győr, Eperjes és Kassa részére, a többi 1 lótartásra szállott alá; sőt egy-két posta meg is szűnt.²⁾ De e leszállítás nem sokáig maradt érvényben. A lótartások összes száma a leszállítás előtt volt: 66, a leszállításkor: 35. de 1561-ben már ismét 64-re emelkedett és egészen a század végéig: 54—55 közt ingadozott. A lótartásokra a kamara kifizetett 1560-ban összesen 2240 magyar forintot, ezen összeg azután 4224 magyar forintra emelkedett és jó sokáig körülbelül ennyi is maradt.³⁾

A *különjáratokért* fizetett *küldön díjakra* vonatkozó első okiratunk, Paar Péter költség számlája, 1559. szept. 3-áról,⁴⁾ melyben nemcsak a Pozsonyból, hanem az ő egész kerületéből indított külön-posták költségeit felszámítja. Voltak e szerint:

1. *gyalogküldönczök* (fuesspotten), ilyenekért járt kis-mérföldenként 4 kr., nagy-mérföldenként 5 kr.;

2. *lovaküldönczök* (raitende-potten) ilyenekért napijáró-földenként 26 kr. volt a fizetség.

3. *váltott küldönczök* (postirende potten) mérföldenként, téli időben oda és vissza egy fél rhénes-forint = 30 kr. (ugynevezett „Postiergeld“) díj fizetése mellett.

Előfordul e számlában egy érdekes tétel; nevezetesen: Miksa főherceg, cseh király parancsára Pozsonyból egy éjjel-nappal váltott lovakon lovagló futár (raittender Tag und Nacht postirende potten auf der *Ordinari Post*) ment a *rendes postán* Augsburgba, a császárhoz. 23 postán át, minden postáért fizettek 1 koronás tallért (1 Cranen) = másfél rhénes forintot. Ugyanezen alkalommal, a futárral együtt lovagló szolgának, aki a lovat az illető postára visszahozta, minden postánál 6 krt fizettek. A futár, élelmezésre, az egész útra 2 rhénes forintot kapott.

Miután a lóháton való utazás akkor nagyban el volt terjedve, több mint valószínű, hogy a postamesterek több lovat is tartottak, mint a

¹⁾ Orsz. levéltár Ben. Res. 1561. márcz. 14. és 1559. jún. 2. „Obrist des hunschen Kriegsvolkes in der Zips.“

²⁾ U. o. Lymbus, XVI. század, III. sorozat, 9. csomó.

³⁾ Nemzeti Múzeum levéltára, Kamarai iratok. Fol. Lat. 762., 763. és 879.

⁴⁾ Orsz. Levéltár. Benigna Resolutio, 1559. szept. 3. Ehhez van csatolva azon német költség számla (Particulare), melyet Paar Péter Miksa főhercegnek az 1559. évi pozsonyi országgyűlésről küldött külön postákért felszámított és Miksa főherceg kifizetésre utalványozott.

mennyi lótartást a kincstártól kaptak; és a személyszállítás ezen, akkor csaknem egyetlen módjából szép jövedelemre tehettek szert.

Paar Péter a *hadi postáknál* is fontos szolgálatokat tett. Így az 1566-iki hadjáratban Kassa és Szathmár között 7 tábori postát állított föl és látott el. Miksa királyt táborozásában kísérte, az 1566. szept. 7-ki királyi leirat ugyanis a „Győr és Komárom közötti táborban“ kelt és ott Paar Péter is jelen volt a király kíséretében; 1567-ben Szathmár és Tokaj között már Pethauer Mátyás vezette ugyan a tábori postát, de abban Paar Péter is részt vett lovaival és szolgálival és azoknak fizetése a hadi fizetőmester által szintén Paar Péter kezéhez utalványoztatott.¹⁾

A rendes és tábori postákon kívül, voltak a kir. kamaráknak még külön, állandóan tartott *futárjai* is, kik között már a magyar elem uralkodik. Mint ilyenek említettnek: Nyakas Miklós, oroszfalvi Orosz Barnabás és ennek elődje, Lőrincz diák,²⁾ Horváth Péter konstantinápolyi futár, Lakay Ferencz, Sartori Miklós, Keszthelyi Gábor és többen.³⁾ Ama régibb intézmények is, melyek a posta meghonosítása előtt, azt helyettesítették, mint a káptalanok,⁴⁾ czéhek, főurak stb. futárjai, még mindig fennállottak és szintén segítettek közvetíteni az akkortájt folyó, már igen jelentékeny levelezést.

A posta főfeladata különben természetesen a *levelek szállítása* volt. Erre szolgáltak a *rendes* postajáratok (ordináriák), melyek rendes időben, a megállapított helyek között közlekedtek és a *rendkívüliek*, melyek rendes időn kívül, vagy oly helyekre közlekedtek, a merre rendes postajárat vagy nem volt, vagy meg volt zavarva.

Hogy a rendes postajáratoknak és az azokkal szállított leveleknek meg volt a rendes tarifájok is, az annál kevésbbé szenved kétséget, mert a fennebbi költség számlából láttuk, hogy még a rendkívülieknél is, megállapított árak voltak: a gyalog-, lovas-, váltott küldönczök, a kis- és nagy-mérföldek szerint. Az akkori rendes levél-tarifa tekintetében eszközölt kutatásaim azonban eddigelé eredményre nem

¹⁾ Orsz. Lev. Ben. Resol. 1567. decz. 30.

²⁾ U. o. Kamarai levelek. 1570—1579. A. csomó. Ben. Resol. 1599. márcz. 19. és Nemzeti Múzeum Levéltára, Kamarai iratok, Quart. Lat. 1813.

³⁾ Voltak a kamarának külön küldöttei is, de ezek a rendes postával utaztak. Így Aichinger Mihály kamarai irnok 1567. decz. 3-án kelt utiszámlája szerint, Pozsonytól Bécsig, 3 postán át fizetett 3 frtot. Nemzeti Múzeum levéltára, „Postacsomag“.

⁴⁾ Orsz. Levéltár, Ben. Resol. 1571. szept. 17. Dobó Istvánnak és Balassa Jánosnak a király levelei a pozsonyi káptalan által elküldendőek és azokra a válaszok is a királynak visszahozandók.

vezettek; valószínű, hogy ugyanaz volt, mint Ausztriában, sőt talán, mint az egész német birodalomban.

A *levelek külalakját* illetőleg az Országos Levéltárban már az 1536. évből meglevő „kamarai levelek” a legnagyobb változatosságot mutatják. A külön boríték még ismeretlen, a cím: a levél külső hátlapjára jön; a levélíró akár latin, akár magyar nyelven ír, legtöbbször azzal kezdi levelét, hogy a címzettnek „szolgálatát ajánlja”, a cím mellett gyakran ott van a „Cito, citissimo”. A levél összehajtása és lezárása is a legkülönbözőbb formákat mutatja. Ezek között a legeredetibb lezárási mód az, hogy a levél két lapját a szélén összefogva, keresztülhuzatott rajta egy papir- vagy hártvaszalag, erre jött a viasz, a viaszra egy papírlapocska, melyen a pecsétnyomó lenyomata látszik; néha annyi ilyen pecsét van rajta, ahány az aláírás, minden aláírónak külön-külön pecsétjével és czimerével. A pecsét-lenyomatokon már a század vége felé előfordul, a többi között, a *postakürt* is, mint a posta jelvénye; ami azt mutatja, hogy a postakürt a német posta mintájára, nálunk is eleitől fogva használatban volt. Előfordulnak különben oly nyitott levelek is, melyeken lezárásnak semmi nyoma nem látszik, csak egyszerűen négyrét vannak hajtva; van olyan is, mely fonállal van körülkötve és a viasz a pecséttel a csomóra alkalmazva; van a négyszögletű mellett háromszögletű is stb.

Az volt a szokás, hogy a hivatalos leveleket a pozsonyi kamarának postán küldték, hogy aztán azokat a kamara az illető megyéknek, főuraknak, püspököknek¹⁾ stb. olyan helyekre küldje tovább, a merre rendes posta nem járt. Ennek kiváló bizonyítékai Thurzó György nádornak a pozsonyi kamarához intézett több ily tárgyú levele, melyben „a mellékelt szétküldendő levélcsomagokról” tesz említést; a pozsonyi kamara aztán az ilyeneket a pozsonyi postamesternek adta oda továbbítás végett, a miből ennek szintén tekintélyes jövedelme lehetett. Így a Török Ferencz és Forgách Simon részére továbbított levelekért a pozsonyi kamara Paar Péternek 34 tallért fizetett ki és midőn a kamara e díjat sokallotta s ez iránt az uralkodóhoz kérdést intézett, az 1570. okt. 7-én kelt királyi leirat²⁾ kijelenti, hogy mivel „szokásban van olyan helyeken, a hol rendes posta nem jár, külön fizetni”, ennél fogva a kamara a díjat „a mennyi méltányosnak látszik”, fizesse ki.

A *portomentességről* egy 1566. febr. 24. királyi leiratban³⁾ találtam

¹⁾ Egy ízben küldtek a pozsonyi káptalannak is. Orsz. Levéltár, Ben. Res. 1571. szept. 17.

²⁾ Orsz. Levéltár. Ben. Resolutio, 1570., okt. 7.

³⁾ U. o. Ben. Resolutio, 1566. 24. febr. 4-ik pont.

először említést téve. Ebben a király nem-tetszésének ad kifejezést afelett, hogy „míg az ország birái: mint a helytartó, az országbíró és mások díjtalanul leveleznek, addig azokat a leveleket, melyek a királyi fiscus ügyeiben a felséghez intéztetnek, megfizettetik, holott sokkal méltányosabb, hogy a királyhoz, mintsem hogy az ország biráihoz szóló levelek részesüljenek díjmentességben. A főherczegekre már történt is intézkedés, hogy a részükre az udvari kancelláriától küldött levelekért járó díj eltöröltessék.“ Két más királyileirat 1568. ápr. 7. és ugyanazon év június 4-ikéről¹⁾ elrendeli, hogy a magyar kancellária leveleinek díjai leszállíttassanak; de, hogy a levelekért mennyit fizettek azelőtt, vagy azután, ki nem tűnik.

A levélszállításból befolyó jövedelem egészen a postamestereké volt; mutatja az is, hogy a kamarával való számadásokban csakis arról van szó, amit Paar Péter a kamarától a posták számára fölvelt és amit abból kinek-kinek kifizetett.

A posták fizetése tehát a kamarára nézve *tiszta kiadást* képezett, ami e háborus időkben amugy is igénybe vett kamarát fölöttébb terhelte. De azért 1560-ig, ugy látszik, a fizetések rendesen jártak, még régi hátrálékokra is jutott fedezet, de nemsokára a fizetésekben fennakadás állott be. Egymást érik úgy I. Ferdinánd, mint utódai Miksa, Rudolf és II. Mátyás királyoknak erre vonatkozó királyi leiratai. Ismételten elrendelik, hogy mindenekelőtt a postákat fizessék, ha nincs készpénz, vegyenek fel rá kölcsönt, vagy hogy a szabad kir. városok adójából fizessék, vagy kérjenek rá kölcsönt Pozsony vagy Nagy-Szombat városától, vagy hogy az eperjesi harminczad-hivatal által lefoglalt 8 hordó bor árát adják oda Paar Péternek stb.²⁾ míg végül a posták fizetésére állandóan a nagy-szombati harminczad jövedelme lön kijelölve. Az uralkodók nemcsak belátták s minden alkalommal hangsúlyozták a posták fontosságát, de azok jó karban tartására a legerélyesebb intézkedéseket tették. De mind Paar Péter számadásából, mind magukból e gyakori sürgető királyi leiratokból látszik, hogy a posták fizetését, a pénz szüke miatt, a legjobb akarat és igyekezet mellett sem lehetett mindig pontosan kiszolgáltatni.

Igy állván a dolog, nagy szolgálatot tett az, a ki a megszorult kamarának pénzt adhatott kölcsön. Ezek közé tartozott pedig — maga Paar Péter is. Öröklött vagyona volt-e? vagy a postából, avagy az amellet foly-

¹⁾ Orsz. Levéltár, Ben. Resolutio, 1568. apr. 7. et junii. 4.

²⁾ U. o. Erre vonatkoznak a Ben. Res.: 1560. nov. 6. 1561. júl. 14., 1563. okt. 18., 1564. febr. 1., 1561. okt. 23. Pozsony városa fizetett taksa fejében évenként 5000, Nagy-Szombat városa 3000 forintot. 1566. ápr. 9., 1572. nov. 4., stb.

tatott borkereskedésből¹⁾ szerezte-e vagyonát? nem tudni; elég az hozzá, hogy ő már Miksa királynak 1568-ban 500 s 1569-ben ismét 500 frtot²⁾ adott kölcsön.

Azonfelül a posták fizetését gyakran a saját zsebéből előlegezte és ezen előlegeket csak részben kapta vissza; pedig a postások tőle várták fizetésüket, a mi ha elmaradt, panaszszal is léptek föl ellene. Így tett 1560-ban Keller Sebestyén komáromi postamester (Ben. Res. 1560. május 31), sőt tömegesen is (Ben. Res. 1572. júl. 8.) Így azután végre is kifogyott türelméből és 1576-ban a posták fizetéséről lemondott, kérvén a kamarát, bizná a kifizetéseket valaki másra, mivel ő annak meg nem felelhet, miután a „sajátjából is már sokat fizetett, s ebbeli követelése mai napig sincs kiegyenlítve.“³⁾ Paar Péter lemondását nem fogadták el s megnyugtatóására Rudolf király 1581. nov. 1-én Prágában kelt leiratával⁴⁾ a pozsonyi kamarát utasította, hogy a 9000 frtnyi kölcsönt, melyet Paar Pétertől részint készpénzben, részint egyéb tárgyakban fölvelt, 7%-os kamattal együtt a nagyszombati, szempezi és galgóczi harminczadok jövedelméből két év alatt törlessze. Ez volt az a szerencsés kölcsön, mely később Paar Péter utódainak olyan busásan kamatozott. 1582 február 19-én nyújtotta be *utolsó* számadását a kamarának s erre még ápril 21-én Szuhay egri érsek, mint a kamara prefektusa, 1000 forintot utalványozott a posták fizetésére Paar Péter kezéhez.

Paar Péter nehéz viszonyok között folytatta hivataloskodását. Nagy érdeme, hogy a folytonos pénzszüke dacára is, annyira rendben tudta tartani a postaszolgálatot, hogy a posta gyorsasága és pontossága közmondásossá vált s a bizalom iránta szemlátomást növekedett. Az is tagadhatatlan, hogy az a berendezés, melyet Paar Péter — hihetőleg a német birodalmi postát vevén mintául — a magyar postánál életbe léptetett, sokáig változatlanul fentartotta magát.

Az uralkodók nem is fukarkodtak az elismeréssel. Már I. Ferdinánd király 1563. decz. 1-én kelt elhatározásával Paar Péter 25 évi hű szolgálatának elismeréseül az ő pozsonykülvárosi házát mindenféle adó-

¹⁾ Orsz. levéltár, Kamarai levelek 1580—1589. A. csomó. Paar Péter levele a kamarához, 1580. júl. 17. Paar Péter bérelte különben a a mosonyi harminczadot is. (Ben. Res. 1572. jan. 30.) A Hardtberg-uradalmat Stájerországban 1560—70 között vette meg, *Wurzbach* Biogr. Lexicon XXI. kötet, 144. s. köv. l.

²⁾ U. o. Ben. Res. 1568. decz. 11. és 1569. aug. 2. Rendeli ezekben, hogy a kamara ezen kölcsönöket *német pénzben* fizesse vissza.

³⁾ U. o. Pozsonyi kamarához írott levelek, kelet nélkül, I. sorozát, H. csomó.

⁴⁾ Nemzeti Múzeum levéltára, Kamarai iratok.

és tehertől felmentvén, őt a *magyar nemések* sorába emelte.¹⁾ A bordézmát, melyet az esztergomi érseknek kellett volna fizetnie, az 1574. évtől kezdve évről-évre elengedték,²⁾ a *Morvába* való borszállításainál a harminczad fizetése alól fölmentették³⁾ stb.

II.

Ilyen volt a magyarországi posták állapota, midőn *Paar Péter* 44 évi szolgálat után 1582-ben jobblétre szenderült és helyét idősebb fia *János* foglalta el, ki már az 1563-iki adománylevélben atyjával együtt, mint az adomány részese, meg van nevezve. Paar János különben éppen úgy, mint atyja, uralkodójánál különös kegyben állott. 1586. május 1-én történt esküvőjére aranyozott serleget kapott ajándékba, Rudolf királynak üdvözlő levele kíséretében; 1593-ban pedig részére további 2 lótartás engedélyeztetett.⁴⁾

Paar János igazgatása alatt nem sok változás fordult elő a posták dolgában. A régi baj, a posták rendetlen fizetése továbbra megmaradt s neki is elég kellemetlenséget okozott. Ahhoz a 9000 forinthez, melyet még Paar Péter adott kölcsön, ő sem juthatott hozzá és a „Paar-testvérek” János, Pompejus és Jakab erre vonatkozó felszólamlásai több királyi leirat tárgyát képezték.⁵⁾

A postások is csak nagynehezen bírták fizetésüket a kamarától kicsikarni. Már 1584-ben jelenté Paar János a királynak, hogy a közpostások: a veredáriusok kénytelenek szolgálatukat abbanhagyni, ha fizetést nem kapnak. Ilyenkor azután mindig kaptak valamit, de hátrálék is maradt azért bőven; mert ámbár az 1579. okt. 12-iki királyi leirat a posták fizetésére a szempezi, nagy-szombati és galgóczi s utóbb a turdossini és ujhelyi harminczadokat is kijelölte,⁶⁾ a kamarai hátrá-

¹⁾ Orsz. Levéltár, Ben. Res. 1566. szept. 7., 1567. jan. 10. és 1575. júl. 23. Az 1566. szept. 7-iki kir. leirat egyik mellékletét képezi Paar Péter 1563. decz. 1-én kelt királyi adománylevelének másolata, melyben a többi között a következő hely fordul elő: *attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis egregii Petri de Parre magistri postarum nostrarum Posoniensium, quae ipse a viginti quinque annis magna fidelitatis suae constantia sacrae primum regni nostri Hungariae coronae et deinde maiestati nostrae diversis et necessariis rebus fidei suae creditis exhibuit et impendit etc.*

²⁾ U. o., Ben. Res. 1575. júl. 23., 1578. szept. 26. stb.

³⁾ U. o. Kamarai levelek, 1580—1589. A. csomó.

⁴⁾ U. o. Ben. Res. 1586. máj. 1. és 1598. jan. 15.

⁵⁾ U. o., Ben. Res. 1584. ápr. 22., 1588. ápr. 30., aug. 9., 1590. jún. 5., 1591. márcz. 2., 1592. febr. 12. stb.

⁶⁾ U. o. Ben. Res., 1588. máj. 4. 1590. máj. 7. 1592. ápr. 8.

lék 1587 végén 7000, 1590-ben már 10,000, 1592-ben pedig 12,000 magyar forintra szaporodott.¹⁾

Paar János vagy maga tett e miatt felterjesztést az uralkodónak, vagy alárendeltjeit egyenesen a kamara, sőt a felség nyakára küldte. Midőn mindez nem használt, a posták 1593-ban az országgyűléshez folyamodtak, a mely panaszaiknak helyt adván, elrendelte, hogy fizetésük rendesen szolgáltatassék ki s ennek következtében Mátyás főherczeg 1593. okt. 13-án kelt leiratával utasította a kamarát, hogy ne csak folyó járandóságait fizesse pontosan, de a régi hátralékok törlesztésére is mindegyiknek egyenkint 200 tallért fizessen, hogy magukat rendbehozhassák, lovakkal és más szükségessel elláthassák. Ugyanazon év október 23-án meghagyta a kamarának azt is, hogy Paar Jánossal számoljon össze és neki a hátralékokat fizesse ki. Paar János azonban 40 tallérnál többet nem birt kapni és újból elpanaszolta, hogy minden pénzéből kifogyott és nyakig uszik az adósságban.²⁾ Mátyás főherczeg erre 1594. jan. 7-én kelt leiratában keményen rászólt a kamarára: „mindig csak azt a nótát fujjátok, hogy pénz nincsen és nem is tudjátok honnan vegyétek, holott általában tudva van, hogy másokat, a kik kevésbbé fontos megbízatásokban járnak el, minden nehézség nélkül ki tudtok elégíteni“, ha tehát „e fizetések elmulasztása miatt a postaszolgálatban bármi fogyatékoság fogna mutatkozni és abból kár keletkeznék, arról majd ti fogtok felelni.“ Január 21-ikén ismét meghagyja a kamarának, hogy ha készpénze nincsen, kölcsön kell venni, de a postáknak egyenkint 800 tallért ki kell fizetniök.³⁾

Paar János igazgatása alatt történt meg az első kísérlet arra nézve, hogy a királyi területnek akkor legjelentékenyebb két városa, Pozsony és Kassa s ezáltal Magyarország nyugati és keleti része között, az eddiginél *rövidebb* postavonal állittassék fel. Ezen új vonal *Privigyétől* elágazva, *Zólyom*, *Véghles*, *Fülek* és *Szendrőn* át terveztetett Kassáig;⁴⁾ és hogy a postáknak ezen új helyekre való áthelyezése mielőbb megtörténhessék, a kamara utasított, hogy azoknak egy évi fizetése azonnal és egyszerre adassék ki.

Ezen postavonal felállítása azonban vagy a háborus idők, vagy

1) Orsz. Levéltár, Ben. Res., 1588. aug. 10., 1590. máj. 7., szept. 3., okt. 10. 1592. május 27. és decz. 4.

2) U. o. Ben., Res. 1593. okt. 13., okt. 23. és Kamarai levelek, 1590--1599. A. csomó. Ez utóbbiban van Paar János számadása a galgóczi harminczaddal. 1591--1593. végéig.

3) U. o., Ben. Res. 1594. január 7. és jan. 21. . . . „semper eandem cantilenam canitis nullam pecuniam scire vel habere“.

4) U. o. Ben. Res. 1594. ápr. 6.

a pénz szűke, vagy mindkettő miatt csak tervben maradt. A posták még nagyon sokáig jártak a Paar Péter által megállapított hosszabbik uton, a Kárpátok tövében, Kassa felé. Sőt a háborus időkben rendes állomáshelyeikről is nem egyszer kizavarták őket. Így említették,¹⁾ hogy 1594-ben az ellenség háborgatása miatt három posta a Csallóközbe menekült, egy királyi leirat tehát elrendeli, hogy 200 tallérnyi hátrálékos fizetésüket a kamara rögtön adja ki, hogy magukat újból berendezhessék, abrakkal, szénával elláthassák, mivel most hamarjában mindent kettős áron kell beszerezniök. Így az *Óvár, Hochstrass, Győr, Némethi* és *Komáromban* levő postákat, *Majtény, Soponya, Tardoskőd, Ujvár* és *Köbölkutra* helyezték át és régi helyükre csak 1598-ban kerülhettek vissza.²⁾

Paar János 1596-ban elhalván, helyébe Mátyás főherczeg, a király nevében, Paar Péter második fiát, Pompejus sóhivatali főnököt bizta meg a pozsonyi postamesterséggel és a posták fizetésével, ugyanazon járandóságok mellett, melyeket elődei élveztek.³⁾

A hivatal terhei és bajai azonban ugyanazok maradtak. Igaz, hogy Mátyás főherczeg a legnagyobb erélylyel iparkodott a postákat lábra állítani és jobb karba hozni.

Igy egyik leiratában kiemeli, hogy „a mostani időkben mind a felségre, mind egész Magyarországra nézve fontos, hogy a posták jól felszerelve s bármely küldetésre készen legyenek, ami csakis úgy lehetséges, ha fizetésüket pontosan megkapják. Ama harminczadok jövedelmét tehát, melyek a posták fizetésére vannak kijelölve, semmiféle más utalványozással megterhelni nem szabad és az, egyedül a posták fizetésére fordítandó. A régebbi hátrálékok, melyek már 8500 forintra rúgnak, a szempezi, vagy valamely más harminczad által Paar Pompejus kezéhez fizettesenek ki, aki azokat az egyesek szolgálatára és hátráléka mennyiségére való tekintettel, fogja közöttük igazságosan szétosztani.“ Paar Pompejus azon panaszkodik, hogy „eddig mindössze csak 600 forintot kapott, ha ezt tehát 57 lótartás között elosztja, ezzel azokon a kipusztult embereken nem segíthet, sőt a legnagyobb nyomornak lesznek kitéve; holott mind ő felségének, mind az országnak érdekében áll, hogy a posták járandóságait pontosan kapják, s kötelességük teljesítésére a legnagyobb szigorral szoríthatók legyenek“. Mind ezeknek teljesítését a legszigorubban meghagyja Mátyás főherczeg, hogy a postásoknak ne legyen okuk szolgálatuk elhanyagolására s „bennün-

¹⁾ Orsz. Levéltár, Ben. Res. 1594. szept. 13.

²⁾ U. o. Ben. Res. 1598. ápr. 14.

³⁾ U. o. Ben. Res. 1596. máj. 29.

ket többé ne zaklassanak s a kamarára se panaszkodjanak“. ¹⁾ Parancsát ismétli 1599-ben, mivel „az erdélyi zavarok miatt nagy szükség van arra, hogy a postások magukat föntarthassák és a postaszolgálat föl ne akadjon“; ²⁾ fizessék ki tehát őket „minden más kiadás előtt, kivéve a saját és a főherczegek udvartartására szánt összegeket.“ ³⁾

Ámde a kamara Mátyás főherczeg erélyes intézkedései dacára se tudta a fizetéseket pontosan teljesíteni, úgyhogy e célra még Paar Pompejusnak kellett 1000 forintot kölcsön adnia, melyet azután nem birt visszakapni. ⁴⁾ A posták mindegyre jobban elzüllöttek. Mig azelőtt a kassai posta Bécsbe harmadnapra beérkezett, most alig hogy nyolczadnapra tud bevergődni. A posták egyre pusztulnak az országnak tetemes kárára. A végvárok kapitányai (Schwarzenberg Adolf, Koháry Péter) is jelentették, hogy a postáknak se lovuk, se legényük nincsen és az ebből származható bajokért felelősséget nem vállalnak, egyuttal Paar Pompejust vádolták, hogy a postákat nem tartja rendben. Alárendeltjei szintén nyugtalankodtak, mivel ő azon pénz után, melyet a sajátjából fizetett ki, 6%-os kamatot szedett tőlük, folyamodnak tehát a kamarához, hogy e kamatokat a kamara fizesse meg Paarnak. ⁵⁾

Paar Pompejus végre is megúnta a dolgot s a királyhoz folyamodott, hogy őt az egyes posták fizetése alól mentse föl, fizesse őket a kamara ezután közvetlenül; miután pedig erre választ nem kapott, 1601. végével végleg lemondott a posták fizetésének további kezeléséről. ⁶⁾ Lemondása azonban, úgy, mint annak idején atyjáé, nem fogadtatott el. Működött tehát tovább, a mint éppen lehetett, fölvelt pénzt, ahol kapott, ⁷⁾ fizetéseket teljesített belőle, a mennyire tellett, alárendeltjeinek fizetéséből levonásokat eszközölt, ⁸⁾ számadást azonban

¹⁾ Orsz. Levéltár, Ben. Res. 1597. máj. 8., júl. 11., 1598. jún. 11. és júl. 4.

²⁾ U. o. Kamarai levelek 1590—1599. A. csomó: „Dasz sie sich erhalten kenen und das Postwesen nicht stekhen bleib.“

³⁾ U. o. Ben. Res. 1598. szept. 22. „Prae omnibus aliis (excepto nostro et serenissimorum fratrum nostrorum demenso).“

⁴⁾ U. o., Ben. Res. 1599. aug. 7., 1600. szept. 7., 1603. aug. 15., 1604. május 19.

⁵⁾ U. o. Ben. Res. 1600. ápril 7., május 17., jún. 13., szept. 23., 1601. jan. 11.

⁶⁾ U. o. Ben. Res. 1600. szept. 23. és J. Lymbus, XVII. század, 15. csomó. Ebben van a kamarának egy kimutatása a hátralékos fizetésekről, melyben e megjegyzés fordul elő: „... usque finem anni 1601., quo nimirum tempore egr. dom. Pompejus de Paar officium solutorium resignavit.“

⁷⁾ U. o., Ben. Res. 1602. május 27., melyben Paar Pompejus 1638 frt követeleése kiegyenlítésére a bécsi sóhivatalhoz utasíttatik.

⁸⁾ U. o. Kamarai levelek 1610—1619 E. csomó. 1612. ápril 11. kamarai rendelettel meghagyják, hogy Taxis Ferdinánd győri postamester örökösének járandóságaiból Taxis régebbi tartozása törlesztésére levonásokat eszközöljön.

semmiről sem adott. A szegény posták megint mindegyre a felséghez folyamodtak, a ki mindannyiszor leirt a pozsonyi kamarához. Egy ízben Carlo Magni bécsi udvari főpostamesterhez is folyamodtak, a ki a felségnek javaslatba hozta, hogy a panaszos posták az Illésházy-féle lefoglalt vagyonból fizettessenek. Mátyás főherczeg azonban nem fogadta el a javaslatot, hanem utasította a pozsonyi kamarát, hogy csak az e czélra kirendelt harminczadokból fizessék továbbra is a posták járandóságait Paar Pompejus kezéhez.¹⁾

De Paar lemondása alkalmából a pozsonyi kamara számvevősége a hátrálékokról kimutatást készített,²⁾ melyből a tartozásokon kívül az is látható, hogy a postamesterek ekkor csaknem kivétel nélkül *németek* voltak, ellenben a postalegényeket, mint jó lovasokat, a magyarok közül toborozták, amint ezt az ezen időből származó egyetlen magyar-nyelvű postaokirat, a posták *magyar esküformája* is mutatja.³⁾

A német postásokat nem nézték ugyan jó szemmel Magyarországon, de mint a király emberei mégis kellő tiszteletben részesültek; csak Bocskay István diadalmas fölkelése alatt nyilatkozott meg velük szemben az ellenszenv, részben azért is, mert hiszen a posták a hadakozó ellenfélnek fontos hrvivő és kémiszolgálatokat tettek. Bocskay győzelmes hajdui a német postamesterekkel rövidesen bántak el. A löcsei és komáromi postamesterektől például elvették a postalovakat,⁴⁾ és ilyes dolog bizonyára a többen is megesett. Legrosszabbul járt köztük Huber András kassai postamester, kinek a „házát elvették tőle, több németek házaival együtt és őt bujdosásba kergették“. Házát később visszakapta ugyan, de a kiállott sanyaruságok testileg s vagyoniilag annyira megtörték, hogy özvegyének „annyija se maradt, kivel tisztességesen eltemethette volna szegény ura testét“.⁵⁾ Hogy Bocskay a német postamesterek helyett másokat helyezett volna be, annak nyomára nem akadtunk, valóbszinű, hogy ő, az Erdélyben akkor és még azután is jó sokáig divott magyar *futárintézményt* használta posta helyett és a királyi területeken szervezett Paar-féle postát egészen felforgatta.

A Bocskay-féle fölkelés lezajlása után számot kellett vetni a tényleges helyzettel. E végből kérdés intéztetett a pozsonyi kamarához⁶⁾, mennyi hátrálék volt a posták fizetésében a „rebellió“ előtt?, mennyi

¹⁾ Orsz. Levéltár. Ben. Res. 1604. jún. 25.

²⁾ U. o. Lymbus, XVII. század, 15. csomó.

³⁾ „Magyar közlekedésügy“ 1876. II. 299, *Hübnerth* postatörténetében szó szerint felvéve.

⁴⁾ U. o., Ben. Res, 1601, márcz. 31.

⁵⁾ Tört. Tár, 1884. évf., 565. lap.

⁶⁾ Orsz. Levéltár, Ben. Res., 1607. május 31. és aug. 25.

lett ebből kifizetve? kiket kergettek el állomáshelyükről, kik maradtak meg helyükön? kik tartottak meghatározott számú lovakat, kik nem? Napirendre kerültek ezen alkalommal a szenvedett károkért való kártérítések is. Így a király, Kramer Jakab löcsei postamesternek, aki városa részéről is követségbe járt Bécsben, kárainak Paar Pompejus utján való megtérítését elrendelte¹⁾; továbbá mindazon postamestereknek, kiknek lovai elpusztultak 50—50 tallért rendelt kiszolgáltatni lóvásárlásra.²⁾

Az 1610. márczius 4-én kelt királyi leirat a *postákat ujonnan szervezi*. E szerint a *pozsonyi* posta a négy kisebb postával: *Cseklész*, *Cseszte* (? Schattein), *Vágújhely* és *Rippénnyel* Paar Pompejusnak adományoztatik oly módon, „hogy ő azokat szorgalmasan ellássa, a király dolgait éjjelnappal pontosan továbbítsa, az udvari postamesterrel mindenben összeértsen és az összeköttetést pontosan tartsa fön“ stb. *Galgóczot* Skia Miklós, *Tapolasányt* és *Lucsivnát* Bohus Dániel, *Zsámbokrétet*, *Veszteniczet* és *Privigyét* Leo György, *Rudnót* és *Turócz-Zsámbokrétet* Marco Antonio özvegye, *Nolcsót* Omulkus Joachim, *Rózsahegyget* Pertholdt János; a kamara szolgája, *Szent-Miklóst* Reisinger Jakab, *Hibbét* Haas Jakab, *Löcsét* és *Kissóczot* Hofer János György, *Koritnát* Kramer Jakab, *Bertót* Schwabowszky Márton, *Kassát*, három más postával, u. m.: *Szinna*, *Vilmány* és *Tállyával* együtt Huber András fia, Ambrus, *Kállót* és *Bátort* Colombo Simon, *Majthényt* és *Szathmárt* Petroviczky András kapta.³⁾

E nevek többnyire ugyanazok, melyek az előbb említett 1605-iki hátrálék-kimutatásban előfordulnak; a miből az látszik, hogy mégis legtöbbször régi helyükön maradtak, illetve oda visszakerültek.

A király 1610. június 27-én végül azt is meghagyta a kamarának, hogy Paar Pompejussal számoljon össze. A pozsonyi posta számvevőségének főnöke: Hermannus, 1611. ápril 11-én tette meg a kamarának erre vonatkozó jelentését.⁴⁾ „Ismeretes“ — ugymond a jelentés — „mennyi baja van a kamarának Paar Pompejus számadásaival, mert ámbár ezen számadások már gyakran tárgyalattak, azokat letárgyalni és befejezni soha sem lehetett. Olyanok azok, mint valami hydra, melynek ha egyik fejét levágják, négy másik nő helyébe. Igen különféle helyekről vett fel pénzeket, nevezetesen: a kamara pénztári hivatalától, különféle harminczadosoktól,

¹⁾ Nemzeti Múzeum kéziratára. „Ungar. Postwesen Documente“, XVII. század. Fol. Germ., 944. Orsz. Levéltár, Kamarai levelek, 1610—1619, E. csomó, Kramer Jakab levele a kamarához.

²⁾ Orsz. Levéltár. Ben. Res., 1610. márcz. 11. és szept. 25.

³⁾ U. o., Ben. Res., 1610. márcz. 4. Postarum ordinatio.

⁴⁾ U. o. Kamarai levelek. 1610—1619 E. csomó.

a bécsi- és pozsonyi sóhivataloktól és az óvári harminczadhivaltól. Ezért számadása annyira kétes és gyanús, hogy már maga sem ismeri ki magát, a saját írását és nyugtáit sem ismeri meg. Hogy tehát végére járjunk a dolognak, e hó 9-én a számvevő-hivatalban Paar Pompejussal összejöttem és úgy a fölvettem, mint a kifizetett összegekről *1596. június 1-étől egész 1610. július végéig* az ő jelenlétében és szemeláttára a számadásokat fölvettem, átvizsgáltam és utánaszámítottam. Minden nyugtáját elővettem, megmagyaráztam; a rendkívüli lótartásokra vonatkozó kiadásokat szintén fölvettem, mert csak így volt lehetséges mindezeknek egyszer már végére járni. Az eredmény az, hogy Paar Pompejusnak követelése ezen egész idő alatt összesen 13,248 forint 89 dénár volt, erre kifizettetett neki összesen 14,424 forint 61 $\frac{2}{3}$ dénár, ennél fogva 1175 forint 72 $\frac{2}{3}$ dénárral többet vett fel, mint a mennyi járt volna neki. Ebből most már levonandó az az 1000 forint, amit ő adott kölcsön, ennél fogva még 175 frt 72 $\frac{2}{3}$ dénárt kell visszafizetnie. Hogy pedig a dolog jövőre nézve ennyire össze ne zavarodjék, szükséges volna, ha Paar Pompejus számadásait ezentúl meghatározott időközökben adná be.“

Paar Pompejus tehát — mint a jelentésből látható — jó lábon állott. A rendkívüli postákból is szép mellékjövedelme volt.¹⁾ Récese városában fekvő háza és szőleje tehermentességéért is folyamodott, de azt meg nem kapta.²⁾ Legérdekesebb azonban az, hogy Magyarországon szándékozott, mint magyar földesur megtelepedni. A Hontmegyében fekvő Bagonya nemesi birtok ugyanis, Deresnyeky Gáspár magvaszakadtával Dobó Istvánnak adományoztatott. Dobó halála után, 1603-ban Paar Pompejus folyamodott a királyhoz, hogy miután az atyja által adott kölcsön után neki még 6000 forint jár, ennek törlesztésül adományozza neki oda e nemesi birtokot a Báthon fekvő szabad curiával együtt, vagy engedje meg, hogy legalább örök áron megvehesse, a többletet pedig fizessék neki vissza.³⁾

E folyamodvány a figyelmet ismét ama régi 9000 forintos tartozásra fordította,⁴⁾ a kamara tehát felhivatott, hogy erről az ügyről felvilágosítást adjon. Erre a kamara számvevősége kimutatást állított

1) Orsz. Levéltár, Ben. Res. 1608. ápr. 6. és 1609. május 6. Ilyen mellékjövedelmei különben más postamestereknek is voltak. Így Teuffel György kassai postamester Lorántffy Mihálynak Sárospatakra küldte az uralkodó leveleit és pedig magyar nyelven írott levél kíséretében; ebben megjegyezvén, hogy „menedéket várok róla“, azaz elismervényt. (Orsz. Levéltár, Lorántffy-levelek. 1613. júl. 1.)

2) U. o. Ben. Res. 1598. jan. 24.

3) U. o. Ben. Res. 1603. febr. 27.

4) U. o. 1604. május 19. és 1597. aug. 1.

össze, a mely szerint Paar Péter örökösei már 1604. június 20-án teljesen ki lettek volna elégitve, sőt állítólag többet vettek föl, mint a mi nekik járt volna.¹⁾

A kamara számvevősége azonban tévedett, mert ez a tartozás legalább részben még továbbra is fenállott. Paar Fiorapassa, Paar Péter egyik leánya, Kamper Mihály özvegye még 1613-ban is kéri ezen tartozásból az őt megillető részt, melynek kifizetése el is rendeltetett²⁾; ugyszintén Paar Péter egy másik leánya: Rozina, Hölgyi Gáspárnak, az esztergomi érsekség jószágkormányzójának özvegye, a Hölgyi számadásában talált hiányokat ezen atyai örökségéből fizeti ki.³⁾ Szóval ezen tartozás ekkor még nem volt tisztába hozva, tehát, midőn Paar Pompejus 1613-ban hirtelen meghalt, vagyoni viszonyait nagy rendetlenségben hagyta maga után.

Két fia maradt: Antal és Ker. János, kikre a király, „tekintettel az apáik által tett szolgálatokra“, nem is késett a pozsonyi postamesterséget átruházni,⁴⁾ de ők, mint pozsonyi postamesterek már tényleg nem működtek, mert kiskorúak lévén, sem a postamesterségnek nem tudtak megfelelni, sem az atyjuk halála után rendetlenségben maradt vagyont rendezni nem voltak képesek. A zavar tetőpontját érte el akkor, midőn 5 postamester (összesen 12 postamesterség birtokosa) följelentést⁵⁾ tett a kamaránál, hogy Paar Pompejus a nekik járó fizetéseket az 1612. év negyedik és az 1613-ik év első negyedére már fölvette, de őket ki nem fizette, hanem a pénzt saját céljaira fordította. Erre aztán Pozsony városa az elhalt Pompejuszak összes ingó és ingatlan vagyonát „a hivatala után járó számadások hiányai és a kamarának való mintegy 9000 forintnyi tartozása [fejében“ 1614. február 20-án lefoglalta.⁶⁾

Ezentul a kamarának szóló fizetési meghagyásokon nem is fordul elő többé az a régi formula: „fizetessék Paar N. kezéhez“, hanem a

¹⁾ Orsz. Levéltár Kamarai levelek, 1600—1609 F. csomó. „.... die 20. Junii 1604., quo plenarie et cum superfluitate contentati sunt haeredes Paariani.“

²⁾ U. o. Ben. Res. 1613. május 20. és 1616. jún. 1.

³⁾ U. o. Ben. Res. 1614. máj. 5. és nov. 15.

⁴⁾ U. o. Ben. Res. 1613. júl. 24.

⁵⁾ U. o. Kamarai levelek. 1610—1619. B. csomó. Aláírva: Georgius Leo Boi-niciensis, Weszteniciensis et in Sambokrét; Haeredes Marci Antonii Gaffor de Paar in Rudno et Thurócz.Sabokrek; Joachim Omulkus Rosenbergensis in Nolzova et St.-Miklós; Jacobus Kramer arendator Leuchoviensis et Kissendorf (= Kissócz) necnon Koritnae, Martinus Schwabowsky in Bertholt veredarü inter Posonium et Cassoviam.

⁶⁾ U. o., Kamarai levelek. 1610—1619. B. csomó. Paria. inhibitionis super universis bonis heredum Pompeji quondam a Paar coram senat. Posoniensi instituta.

meghagyás közvetlenül az illető postás nevére szól.¹⁾ Ezzel azonban a posták sorsa jobbra nem fordult, mert most már fizetést éppen sehonnan sem kaptak. Újból keserű kifakadásokkal teli panaszt emeltek tehát, a király előtt a pozsonyi kamara ellen, amely erről ilyen jelentést tett hetesi Pethe Lászlónak, a pozsonyi kamara Bécsben lakó elnökének,²⁾ „Lám, — így érvel a kamara — a postáknak van lovanként 8 rhénes forintjuk, a lovas-katonák ellenben, kik a felségért életüket teszik koczkára, megelégszenek 4-gyel, holott a posták kényelmesen végzik teendőiket, sőt gyakran hivataluktól is távol maradnak. Ki az közülök, a ki egyedül a postasága után eszi kenyerét? A *lőcsei* Kramer Jakab egyszersmind harminczados is. A *lucsivnai* Bohus Dániel a thurdosini harminczadot bírja s egyuttal 100 forint évi kegydíjat is húz, amit maga fizet ki magának. A *rózsahegyi* Omulkus Joachim egyszersmind a Henckel Lázár rézbányáinak felügyelője, biztos fizetéssel, azonfelül bírja a *vesztelenizi* postát is, sőt a nádor postácskáját is kezeli, tehát 4 olyan hivatala van, mely négy embert táplálhatna, de ez sem elég az egyetlen Omulkus éhségének. A pozsonyi Skia a *gerencséri* postát is bírli; Leo nem is lakik a hivatal székhelyén és mégis úgy rendes, mint rendkívüli jövedelmekben részesül és egyuttal Thurzó Szaniszló galgóczi birtokát is adminisztrálja. Midőn tehát a posták ennyi sok és nagy előnyben részesülnek, fizetésükért méltán szoríthatók rendre, mert gazdaságot is üznek, saját dolgaikat is végzik és a futárok béréből is kiveszik a részüket. Inkább arra volna szükség, hogy őket is, mint a harminczadosokat évenként, vagy a szükséghez képest többször megvizsgáltatnák, vajjon micsoda hiányok fordulnak elő e legnagyobb fontossággal bíró hivatalukban, hogy gyorsabban és biztosabban hordják ő felsége, a kamara és más hivatalok leveleit stb.“

Ez hát az érem másik oldala! Ez magyarázza meg, hogy voltak képesek a postamesterek megélni, mikor a kincstár néha 2 évig sem fizetett, és ha valamit kaptak is, a harminczadosok rútul megsalták, s daczára a szigorú királyi leiratoknak a kijelölt harminczadosok jövedelmét gyakran nem a postáknak adták, hanem máshová fordították.³⁾ A közönségtől befolyt jövedelem, mely egészen a postamestereké volt, az élénk levelezés és postán való utazás mellett, mely már akkor is folyt, szintén hozzájárult ahhoz, hogy a postamesterek oly könnyedén még se hagy-

1) Orsz. Levéltár, Bén. Res. 1615. máj. 21. stb.

2) U. o. Kamarai levelek. 1610—1619., E. csomó.

3) U. o. Kamarai levelek. 1620—1629., B. csomó. Thurzó György nádor levele a pozsonyi kamarához, 1612. május 3-áról; továbbá ugyanott Ben. Res. 1615. febr. 6. és 1617. febr. 15.

ták ott hivatalukat, hanem fizetés nélkül is tovább szolgáltak s a meddig csak lehetett, kitartottak.

Paar Pompejus fiai a pozsonyi postamesterséget koruknál fogva, de az atyjuk hagyatéka körül támadt rendetlenségek miatt sem tarthatván meg, annak ellátása Skia Miklóstra, mint helyettesre, az egyes posták fizetése pedig Leo György *bajmóczy* postamesterre, mint helyettes fizetőre bízott, aki, úgy látszik, a panaszos postamesterek szóvivője volt s így a kamarának nem csekély kellemetlenséget okozott, vagy, mint a kamara számvevőse írja róla „minden ok és szemérem nélkül a nemes kamarát oly gyakran bevádolta az udvarnál“. ¹⁾ Leo azonban, mint a Nemzeti Múzeumban található számadásaiból látható, igen pontos ember volt, ki számadását mindenkor idejében nyújtotta be. Egyébiránt mind őt, mind Skiát mindig csak helyettesnek tekintették.

A Paar-fiukat kísérte mindenki figyelemmel, mint atyjuk hivatalának jogszerű örököseit. A kamara számvevőse 1616. nov. 2-án kelt jelentésében felhossa, hogy miután Paar Pompejus legidősebb fia már eléggé fölserdült, atyja adósságainak rendezése végett a kamarára meg volna idézendő. ²⁾ Ugyiszintén, midőn 1617-ben a számvevőség a megsürgetendő hátrálékokról tesz jelentést, a 15. pont alatt azt mondja: „Paar Antalnak meghagyandó volna, hogy atyja adósságait rendezze, számadásait állítsa össze és tisztázza.“ ³⁾

Paar Antal azonban nem birt e számadásokkal boldogulni és 1619-ben a királyhoz intézett folyamodványában elpanaszolja, hogy a kamara őt atyja adósságai miatt, amelyekről semmit sem tud, börtönnel fenyegeti, esedezik tehát, hogy atyja számadásainak felülvizsgálására bizottságot küldjenek ki.

E kérelmének a király helyt adott. ⁴⁾ Közbejött azonban a Bethlen Gábor erdélyi fejedelem által sikerrel viselt hadjárat s e miatt a kért felülvizsgálás csakis 1624-ben lőn foganatosítva, s erről a kamarai számvevőség 1624. júl. 6-án adta be jelentését, ⁵⁾ mely szerint a Paar-örökösöknek még 3170 forint követelésük lett volna a kamarán.

Bethlen Gábor 1619-ben egész Felső-Magyarországot — Pozsonyt is — elfoglalván, II. Ferdinánd legtöbb hive, ezek között a Paar-család is, Bécsbe menekült. Bethlen győzelmei természetesen sem a pozsonyi, sem a többi magyarországi postát nem hagyták érintetlenül. Andaházy Lőrincz postamester írja Miticzky István *rózsahegyi* posta-

¹⁾ Orsz. Levéltár, Kamarai levelek 1610—1619. E. csomó.

²⁾ U. o. Kamarai levelek. 1610—1619. B. csomó.

³⁾ U. o. Kamarai levelek 1610—1619. E. csomó.

⁴⁾ U. o. Ben. Res. 1619. január 9.

⁵⁾ U. o. Kamarai levelek. 1620—1629. A. csomó.

mesterről¹⁾; „hogy ő is, mint ő felségének többi postamesteré és hive, kényszerítve volt a hűségeskü az erdélyi fejedelemnek letenni“, s hogy őt a fejedelem szolgálatra, különösen futárok küldésére erőszakkal kényszerítette. A fejedelem főembere: Bélaváry, Besztercebányán ki is adta a parancsot Bohus Dániel turdossini harminczadosnak, hogy annak fejében őt rendesen fizessék, de eddig még egy batkát sem kapott.

A Pozsony és Érsekújvár között fekvő 7. posta pedig a hadjárat alatt fenekestől fel lön forgatva és égetve. A háború után tehát a király elrendelte²⁾ a kamarának, hogy e posták újból felállítandók és az azelőtti jövedelmekből tartandók fenn. A posták helyreállítására pedig mindenekelőtt egyenkint 100 forintot fizessen a pozsonyi kamara az udvari főpostamester, Magni Jakab János kezeihez.

Ez volt — a mint látszik — az első kísérlet arra nézve, hogy a magyarországi posták a *bécsi főpostamesternek* rendeltessenek alá. De a pozsonyi kamara sem hagyta annyiban, hanem megtette a felvilágosító előterjesztést a királynak. Föllepése meg is hozta a kívánt eredményt, mert az 1622. jún. 13-án kelt királyi leirat³⁾ kimondja, hogy ezentúl „még a legcsekélyebb posta se adományoztassék, sőt bérbe se adassék másnak, mint bizalmat érdemlő embernek, a kire ily fontos dolgokat rá lehet bízni s mindig csak a kamara javaslatára, a kitől tüggni fog.“ Mindezen dolgok feletti rendelkezés pedig mindig „a kamara ajánlatára és tanácsára történjék, ennél fogva minden alkalommal, minden a postát illető ügyben mindig a kamara tegyen előterjesztést Ő Felségéhez.“

Mint az eddig elmondottakból láthatjuk, Paar Pompejus halálával a Paar-családnak a pozsonyi postamesterségben való szereplése tényleg véget ért; ők oda többé vissza nem tértek, sőt nem is laktak többé Magyarországon.⁴⁾

Paar Pompejus két fiáról: Antal és Ker. Jánosról többé említés nem fordul elő. Helyükbe a család stájer katolikus ágának leszármazottjai, kik a Habsburg-ház szintén stájerországi ágának trónrakerültével, a

1) Országos Levéltár, Kamarai levelek. 1620—1629. F. csomó.

2) U. o. Benigna Resolutio 1621. jún. 12.

3) U. o. Ben. Res. 1622. jún. 13.... idque semper cum consilia et voto vestro, a quibus et dependentiam suam habeant — ut benigne volumus — conferatur, atque omnis negotii huius dispositio omnino suaso per vos modo fiat“....

4) Paar Péter pozsonykülvárosi házát még Paar Pompejus is bírta és Bornemisza István még 1629-ben folyamódott a kamarához, hogy azon házat, melyet Paar Pompejus elhagyott és mely most a város kezén van, a várostól vegyék el és neki postai célokra adják át. U. o. Ben. Res. 1629. júl. 21.

bécsi császári udvarnál nagy befolyásra tettek szert és a bécsi udvari főpostamesterséget csakhamar elnyerték,¹⁾ — vették át a családban a vezérszerepet. 1624-ben kapta meg Paar Kristóf János, most már báró (de Hardtberg et Grottenstein) és II. Ferdinánd király kamarása, azon királyi adománylevelet, mely őt az osztrák örökös tartományokban tényleg, Magyarországon pedig névleg a posták hűbérurává tette. Ebbéli joga azonban Magyarországon akkor és még sokáig csak papíron maradt, mert 1622 óta *Bornemisza István* volt már a pozsonyi postamester, ki hivatalát nem mint Paar alárendeltje, hanem ugyanazon minőségben és hatáskörrel vezette, mint maga Paar Péter és fiai.²⁾

A Paar család új ága ezentúl minden igyekezetét arra irányozta, hogy a magyar posták is — a mi eddig csak kivételesen fordult elő, — nekik, mint bécsi udvari főpostamestereknek rendeltessenek alá; és ezen iparkodásuk eleinte csak névleg, de közel száz évig tartó küzdelem után, a XVIII. század elején elvégre tényleg sikerült is.

1) Osztrák források szerint Paar János báró 1623-ban a bécsi udvari főpostamesterséget s azzal együtt az összes osztrák örökös tartományok felett való főpostamesterséget Magni Jakabtól 15,000 arany-forintért és 5 háts-lóért vette meg.

2) Lásd a „Magyar gazdaságtörténelmi Szemle“ 1897. I. és II. füzetében „Hűsz év a magyar posta történetéből“ című tanulmányomat.